

Lucia Fiori

CPS

Contact: L.Fiori@cps.nl

Leeskilometers via leesplezier. De aanpak *Vrij Lezen*¹

Het is muisstil, leerlingen hangen onderuit in de schoolbanken, de docent heeft alleen aandacht voor zijn boek en is zijn leerlingen haast vergeten... Het is de aanblik van een klas die bezig is met *Vrij Lezen*.

1. Inleiding

We weten wat werkt om de leesvaardigheid van leerlingen te verbeteren, namelijk aandacht voor woordenschat, vlot technisch lezen en leesstrategieën. In het werken aan die ingrediënten schieten docenten soms echter hun doel voorbij. Leerlingen komen nog maar nauwelijks toe aan het daadwerkelijk lezen en verliezen er bovendien het plezier in. Zo gaat een krachtig wapen verloren in de strijd om een betere leesvaardigheid, namelijk het maken van leeskilometers. In het project *Vrij, Vrolijk, Veel Lezen* worden leerlingen, via het vergroten van het leesplezier, gestimuleerd om die kilometers te maken. Anneke Smits, verbonden aan de Hogeschool Windesheim en wetenschappelijk adviseur van het project, zegt hierover: "Het is net als leren fietsen; dat doe je door het te doen. Leren lezen doe je ook door het te doen".

Uitgangspunt van *Vrij, Vrolijk, Veel Lezen* is aansluiten bij de interesses van de lezer. Als dat lukt, ontstaat er leesplezier en raken leerlingen gemotiveerd. Ze willen leeskilometers maken en dat resulteert in een grotere woordkennis, een bredere achtergrondkennis en een betere leesvaardigheid. Grondleggers van de aanpak zijn Marzano en Pilgreen, die tot significante resultaten kwamen in de Verenigde Staten. In Nederland is *Vrij, Vrolijk, Veel Lezen* in 2009 en 2010 uitgeprobeerd en bijgesteld op drie middelbare scholen in vmbo-1 en havo-3. Zo constateerde het Augustinuscollege in Groningen dat de uitleencijfers met sprongen omhoog zijn gegaan. De cijfers van dit jaar zijn, terwijl we nu nog maar vijf maanden draaien, al verdrievoudigd ten opzichte van vorig jaar, aldus mediathecaris Joke Boonstra-Klungers.

¹ Deze tekst verscheen met als titel *Rust en resultaat met vrij, vrolijk, veel lezen* in het tijdschrift *Didaktief* (jg. 2010, nr. 8, p.13-14).

2. Hobby

In *Vrij, Vrolijk, Veel Lezen* is er sprake van vijf stappen:

1. De leerlingen weten wat hun interesses zijn en geven dat aan. De vraag is daarbij niet ‘wat vind je leuk om te lezen?’, maar ‘wat vind je leuk?’. Docenten onderzoeken met de leerlingen welke onderwerpen hen aanspreken. Hiervoor kunnen vragenlijsten worden gebruikt over hobby’s of favoriete tv-programma’s, maar ook een klassengesprek over genres, hobby’s, helden en dergelijke werkt goed.
2. Vervolgens kiezen de kinderen leesmateriaal dat aansluit bij hun interesse. Sites zoals www.boekenzoeker.org of www.leestipmachine.nl kunnen hen verder helpen bij het vinden van passend leesmateriaal. De docent en de mediathecaris spelen dan een belangrijke rol. Zij kunnen immers het niveau van een leerling inschatten en de juiste boeken helpen kiezen, hetgeen teleurstellingen kan voorkomen. Overigens bleken leerlingen in dit project ook bereid teksten boven hun niveau te lezen, zolang ze maar aansloten bij hun interesses.
3. Tijd om ongestoord te kunnen lezen is een derde belangrijke stap. Het doet er toe hoe vaak en hoe lang leerlingen lezen, maar ook de rust en de ruimte waarin gelezen wordt, telt. Optimaal is driemaal per week een leesmoment van minimaal dertig minuten. Een nieuwe gewoonte kweken vraagt routine en in een ‘leesroes’ raken vergt minimaal twintig minuten. Om deze stap te kunnen realiseren is medewerking van de schoolleider cruciaal; er moet namelijk ruimte in het rooster gecreëerd worden voor deze drie leesmomenten. Sommige scholen kozen voor mentoruren, andere voor uren zelfstandig werken of de lessen Nederlands of andere talen. Schoolleiders bleken vindingrijk. Bovendien bleken docenten na de eerste ervaringen met het project zoveel vertrouwen in de aanpak te hebben dat zij vrijwillig een half uur afstonden voor vrij lezen. *Vrij, Vrolijk, Veel Lezen* werd gefinancierd met reguliere of kwaliteitsgelden.
4. Lezen alleen is niet genoeg. *Vrij, Vrolijk, Veel Lezen* laat zien dat het effect heeft als leerlingen hun reactie op het leeswerk opschrijven of vastleggen. Individuele verwerking resulteert in meer kennis. Deze stap is essentieel, maar lijkt tegenstrijdig met het vrije karakter van de leesaanpak. Binnen het project is daarom gezocht naar korte, krachtige en prikkelende opdrachten, die meerwaarde voor de leerlingen zouden hebben. Opdrachten waar de leerlingen graag hun boek voor neerlegden waren bijvoorbeeld ‘maak een nieuwe flaptekst’, ‘vergelijk jezelf met een personage uit het boek’, ‘verzin een andere titel’, ‘stuur een boze brief of fanmail naar een personage’, ‘bedenk een vervolg’ of ‘maak een promokaart voor het boek’.

5. Ten slotte moesten leerlingen samen interactief aan de slag met informatie. Wat is er aanstekelijker dan met elkaar praten over wat je gelezen hebt! Het draagt bij aan de verwerking van wat gelezen is en wakkert het leesplezier weer aan. Leerlingen inspireren elkaar om verder te lezen.

3. Essentiële voorwaarden

Uit de ervaringen van het Augustinus College, het Reggesteyncollege en het Mariscollege is gebleken dat, behalve het bovenstaande stappenplan, de randvoorwaarden minsten zo belangrijk zijn voor het gewenste succes. Zo staat of valt de aanpak met het beschikbaar zijn van voldoende aantrekkelijke boeken. Dit kan heel goed georganiseerd worden door samenwerking met de openbare bibliotheek. Hierbij is een sleutelrol weggelegd voor de mediathecaris. Een andere randvoorwaarde is dat leerlingen écht vrij moeten zijn om te lezen voor hun plezier, zonder dat ze aan hun boekenlijst hoeven te denken of aan een boekverslag. Dit is voor docenten vaak een onwettige situatie. Zoals een van de deelnemende docenten zichzelf afvroeg: “Wil ik controleren of wil ik dat ze leeskilometers maken?”

De drie scholen die met de pilot *Vrij, Vrolijk, Veel Lezen* hebben meegedaan, zijn zo enthousiast dat ze de pilot na een half jaar verbreed hebben naar alle brugklassen (vmbo, havo en vwo). Een belangrijke motivatie was dat de ervaring dat zelfs notoire niet-lezers (ook dyslectici) aangestoken raakten door het leesvirus en het ene boek na het andere verslonden. De leerlingen maakten daadwerkelijk leeskilometers! Paula van de Brug, docent van het Reggesteyncollege in Nijverdal: “Leerlingen komen veel meer met boeken in aanraking. Ze zijn gewoon bezig met lezen, wat ze normaal niet zouden doen”. Ook met de onverwachte effecten is ze blij: meer rust in de klas, een positiever gedrag van leerlingen en het feit dat zij haar leerlingen (en de leerlingen elkaar) beter leert kennen. Taalcoördinatoren ervaren de aanpak als een verademing om op zo’n concrete wijze met taalbeleid aan de slag te kunnen gaan en resultaat te boeken.

Ronde 1

Caroline Wisse-Weldam (a) & Roos Wolters (b)

(a) St-Gregorius College

(b) Stichting Lezen Nederland

Contact: c-wissegeldam@gregorius.nl

RWolters@lezen.nl

www.leesplan.nl. Dé website voor leesbevordering